

Koncepce revize vzdělávací oblasti Člověk a společnost

Vypracovali členové a členky tvůrčích pracovních skupin
vzdělávací oblasti Člověk a společnost
14. 2. 2023

Analýza stavu, přínosů a problémů vzdělávací oblasti¹

1. Čím je podle vašeho názoru vzdělávací oblast specifická vůči ostatním vzdělávacím oblastem a v čem je důležitá/zásadní pro všeobecný rozvoj žáků (jejich znalosti, dovednosti, postoje a hodnoty)?

Podstatou VO² na 1. i na 2. stupni je realizace vzdělávacích cílů explicitně pojmenovaných ve školském zákoně.³ Rozvíjí se zde kompetence potřebné pro život v demokratické společnosti, historické poznání, myšlení v souvislostech a kompetence směřující k udržitelnému životu, včetně orientace v současném globálním světě a zodpovědnému plánování budoucnosti. VO je zásadní pro utváření a posilování postojů a významně se podílí na utváření hodnotové orientace žáků. Tento základ a porozumění se vytváří především v době dospívání na ZŠ a je klíčový pro další osobnostní a občanský rozvoj žáků. VO se výrazněji než jiné VO propojuje se všemi klíčovými kompetencemi a všemi průřezovými tématy, což není popsáno v textu VO v RVP ZV a což kontrastuje s poddimenzovanou hodinovou dotací v RVP ZV. VO obsahuje témata, která lze považovat za aktuální, kontroverzní nebo polarizující společnost. Proto je kladen mimořádný nárok na kompetence a osobní hodnotovou integritu vyučujících. VO záměrně rozvíjí multiperspektivní hledisko, kdy je na určitou událost nebo situaci více pohledů, které se navíc proměňují v čase.

2. Jaké současné vývojové trendy vzdělávací oblasti a souvisejících vědních oborů (v zahraničí i v ČR) považujete za inspirativní a přínosné pro všeobecný rozvoj žáků a jejich vzdělávací potřeby a měly by být promítnuty do revidovaného RVP ZV?

V zahraničí⁴ se shodují autoři na základních cílech, ukotvených v aktivizujících činnostech, oborových dovednostech a znalostech pojmů a konceptů. Klíčové teze:⁵

- a) Vzdělávací cíle občanského vzdělávání a dějepisu lze rozpracovat od nejnižších ročníků vzdělávání do modelu se společnými oborovými východisky po vzoru tzv. Social Studies.⁶
- b) Pro oblast občanské výchovy jsou klíčové kompetence občanské konkretizovány do oborových kompetencí,⁷ jejichž cílem je rozvoj odpovědného globálního občanství a participace na společenské změně (včetně problémů souvisejících s globální sociální spravedlností).
- c) Dynamické modely historického myšlení, rozpracované do oborových kompetencí historického myšlení.⁸ Posledně jmenovaný přístup je aplikovaný také do některých vzdělávacích pomůcek i systémových projektů v ČR.⁹
- d) Aktuálním trendem je rozvíjení digitálních kompetencí na oborovém vzdělávacím obsahu.

¹ Zpracováno pro vzdělávací oblast *Člověk a společnost* včetně části vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět* (1. stupeň ZŠ).

² [Seznam použitých zkratk](#) je uveden na poslední stránce tohoto dokumentu.

³ Viz [Školský zákon](#), § 2 (2) *Obecnými cíli vzdělávání jsou zejména:*

c) *pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost,*

e) *utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého,*

f) *poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, pochopení a osvojení zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace jako základu pro soužití v národním a mezinárodním měřítku.*

⁴ Např. Německo, Rakousko, USA, Kanada, Velká Británie.

⁵ Odkazujeme souhrnně na české překladové studie a analýzy, viz seznam informačních zdrojů v závěru tohoto dokumentu.

⁶ Např. v Kanadě využívají k formulování cílů společné velké generalizace nebo oborové dovednosti/kompetence.

⁷ Citizenship Competences (Eurydice, Velká Británie) a Kompetenzen Politisches Bildung (Německo, Rakousko).

⁸ Kompetenzen Historischen Denkens v německých spolkových zemích nebo Rakousku. Historical Literacy, Historical Thinking Concepts a Core Competencies v USA, Kanadě nebo Velké Británii.

⁹ Viz webové stránky projektů Historylab.cz (<https://historylab.cz>), Soudobé dějiny: badatelská učebnice nakladatelství Fraus (<https://www.badatelskydejepis.fraus.cz>), Dějepis+ (<https://dejepisplus.npi.cz>). Historická gramotnost spočívá v kombinaci uplatňování principů historického myšlení (nahlížení dobových perspektiv, odlišení trvání a změny aj.) a badatelských dovedností pracovat s historickými prameny.

3. Jak se v současném pojetí vzdělávací oblasti promítají stěžejní témata HS RZV (kompetenční a gramotnostní pojetí, průřezová témata, individualizace výuky aj.), v čem jsou naopak tato témata zohledněna nedostatečně?

Ze současného pojetí očekávaných výstupů v RVP ZV nevyplývá, že VO Člověk a společnost a Člověk a jeho svět pomáhají rozvíjet postoje budoucího občana demokratické společnosti, pouze se tento rozvoj obecně očekává. Nejsou však definovány způsoby, jimiž výuka v dané VO směřuje k základním ani k oborovým gramotnostem. Do VO se promítají dílčí témata ze všech průřezových témat, o nich samotných ale v současném popisu VO pro 1. a 2. stupeň ZŠ není žádná zmínka, chybí důsledná provázanost s národními strategiemi vztahujícími se k problematice průřezových témat. Stejně tak je opominuto téma digitalizace, navzdory úzké propojenosti VO s mediálním a digitálním prostředím.

Ve stávající podobě VO (především na 2. stupni) převažuje orientace na kognitivní očekávané výstupy. Za kompetenčně a gramotnostně orientované lze považovat pouze některé části cílového zaměření VO. Vzdělávací obsah je nejčastěji popsán výstupy typu *popíše, objasní, charakterizuje* apod. Explicitní propojení očekávaných výstupů s klíčovými kompetencemi či průřezovými tématy chybí. Prvky hodnotového a občanského vzdělávání lze v této VO sledovat, jedná se však spíše o dílčí příspěvky než o systematické začlenění. Definice očekávaných výstupů v současném RVP ZV¹⁰ nepopisuje individualizaci výuky ani nezmiňuje rozpracování formou vývojového kontinua, které by mohlo individualizaci napomoci.

4. Jaké překážky je třeba překonat při modernizaci vzdělávací oblasti, zlepšení návaznosti jednotlivých vzdělávacích stupňů, provázání vzdělávací oblasti s ostatními vzdělávacími oblastmi a obory, provázání s klíčovými kompetencemi, gramotnostmi a průřezovými tématy?

Překážky vyplývající z koncepčního nastavení revizí a ze zavádění RVP ZV do praxe

- a) Napjatý časový harmonogram revizí, projevující se zejména v nedostatečném sladění oborových a koncepčních pracovních skupin. Výsledkem je:
 - absence celkového vymezení vztahu klíčových kompetencí ke gramotnostem základním (čtenářská, matematická) i oborovým (historická, občanská, ale také finanční, mediální, právní, politická aj.);
 - nevyjasnění vztahu mezi nadoborovou klíčovou kompetencí občanskou a VO, resp. oborem VKO a průřezovými tématy;
 - nedořešení smysluplného rozdělení vzdělávacích oblastí a oborů jako základu pro tvorbu RVP ZV, resp. ŠVP (postavení geografie, zařazení mezioborových témat, jako je např. osobnost, bezpečí a bezpečnost, vztah k přírodě a udržitelnost).
- b) Potenciální nevyjasnění smyslu revizí pedagogické komunitě i rodičům, a to zejména u témat kontroverzních a polarizujících společnost (věděni, identity, hospodářský růst, klimatická krize apod.).

Překážky vyplývající z tvorby RVP ZV

- a) Celkově malá prestiž VO¹¹, mající dopad na kvalitu vyučujících (ne nutně pouze na jejich aprobovanost) a poddimenzovanou reálnou hodinovou dotaci.
- b) Výchova k občanství není pevně svázána s jedním akademickým oborem, čerpá z mnoha odlišných vědních oborů. Z toho vyplývají různé nároky (vzájemná konkurence) dílčích oborů při tvorbě OV.
- c) Náročnost formulování vzdělávacích cílů a vzdělávacího obsahu při absenci dlouhodobého empirického ověřování nových kompetenčních modelů výuky.¹² Je nutné překonat zažitou koncepci VO zaměřenou primárně na reprodukci znalostí.

¹⁰ Viz Slovníček použitých výrazů v RVP ZV, s. 168 (<https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznacenyimi-zmenami.pdf>).

¹¹ Viz Informační zdroje v závěru tohoto dokumentu.

¹² Jen částečně a pouze pro obor Dějepis tuto potřebu naplňuje projekt Dějepis+.

- d) Významnou překážkou je náročnost přechodu ke kompetenčně orientované výuce u stávajících vyučujících. Je nezbytné zajistit budoucí dlouhodobou metodickou podporu pro implementaci ve školách.¹³

Pojetí změn vzdělávací oblasti a návrh postupu

5. Co a proč je potřeba ve vzdělávací oblasti změnit (například redukovat, doplnit, přeformulovat, přesunout, uvést do souladu s HS RZV)? Jaké řešení navrhuje?

Očekávané výstupy se zaměří více na oborové gramotnosti (občanskou, historickou), které vyžadují použití znalostí v konkrétních situacích. Formulace výstupů bude zaměřena na aplikaci znalostí a na činnosti žáků. Klíčové kompetence se budou více promítat přímo do očekávaných výstupů – konkrétní příklady by měly být uvedeny v ukázkových úkolech a zadáních, které budou připojeny k interaktivní verzi RVP ZV jako metodická podpora. Z textu VO musí být zřetelná provázanost s průřezovými tématy.

Při formulaci cílů VO a vzdělávacího obsahu v podobě očekávaných výstupů budou zohledňovány tyto univerzální principy:

- a) zaměření na příčiny a důsledky
- b) nahlížení témat z různých pohledů (perspektiv), jejich hodnocení a propojování do komplexnějšího pohledu
- c) zaměření na rozlišování faktů a názorů
- d) zaměření na kritickou práci s různými zdroji poznání
- e) důraz na aktuálnost, současnost a relevantnost pro žáky a jejich (budoucí) život

Při revizi dojde k redukci vzdělávacího obsahu,¹⁴ který nebude plnit cíle VO, nebude odpovídat Zadání pro NPI ČR¹⁵ a nebude tzv. společným obsahovým základem určeným všem žákům. Z RVP ZV musí být zřejmé, že výstupy pro 2. stupeň ZŠ jsou propojené s výstupy 1. stupně a rozvíjejí je (nikoli duplikují).

Navrhujeme:

- i. v Dějepisu věnovat více prostoru moderním dějinám a vztahu historických témat k současnému světu, orientovat se na badatelskou formu výuky;
- ii. obsah Výchovy k občanství zaměřit na aktivní a odpovědné jednání žáků a na témata sebepoznání, práva a povinnosti (včetně lidskoprávní problematiky), finanční gramotnost, mezilidské vztahy a moje role v komunitě, v obci, ve státě, v Evropě a ve světě.

6. Jaké navrhuje změny, aby do vzdělávací oblasti byly optimálně promítnuty klíčové kompetence, základní a oblastní/oborové gramotnosti a průřezová témata?

Směřování k výchově mladého člověka, jenž se aktivně podílí na demokratické společnosti a orientuje se v současném světě, je ve stávajícím RVP ZV vymezeno zcela obecně. Z textu RVP ZV není jasné, jakým způsobem vzdělávací obsah VO souvisí s klíčovými kompetencemi a/nebo průřezovými tématy. Je proto potřeba upřesnit tento vzájemný vztah koncepčními pracovními skupinami.

Navrhujeme do RVP ZV začlenit (vedle redukovaných vzdělávacích obsahů) také popis aktivizujících činností, z nichž bude zřejmý vztah oborového vzdělávacího obsahu ke klíčovým kompetencím a průřezovým tématům.

Začleněním popisu konkrétních činností zaměřených na rozvíjení oborové, tj. občanské a historické gramotnosti bude uživateli RVP ZV zřejmé, jakým způsobem VO Člověk a jeho svět a Člověk a společnost napomáhá k utváření většiny klíčových kompetencí i ke kultivaci čtenářské/pisatelské

¹³ Metodickou podporou rozumíme nejen modelová ŠVP, ilustrace očekávaného výkonu, způsoby ověřování dosažení očekávaných výstupů, různá doporučení, jak je uvedeno v Zadání, ale také podporu učících se profesních komunit (sdílení, reflexe atd.).

¹⁴ Návrh redukce bude předložen v další fázi revize RVP ZV.

¹⁵ Viz <https://velke-revize-zv.rvp.cz/files/iii-zadani-pro-npi-230131-final.pdf>

gramotnosti, schopnosti práce s informačními zdroji a k orientaci v digitální i mediální sféře. To vše směřuje k výchově zodpovědného občana.

Tím bude vytvořen i systémový tlak na proměnu způsobu výuky od dosud převažujícího transmisivního pojetí (tj. výkladu učitele a následného ověřování faktografických znalostí) k promyšlenému kombinování s konstruktivistickou výukou (kdy je hlavním činitelem výuky žák a učitel je spíše v roli průvodce a podpory, to vše při využití aktivizujících výukových metod a kooperativního učení). Znalosti obsahů se pak rozvíjejí společně s dovednostmi (včetně těch, které jsou potřeba v mediálním a digitálním prostředí), čímž dochází k budování a kultivaci klíčových kompetencí. Takový posun usnadní hodnocení činnosti žáků také jinak než sumativně.

7. Jak se má změnit rozdělení oblastí a oborů, přiřazení oborů do oblastí, vztahy mezi obory a oblastmi a návaznosti oborů a oblastí mezi vzdělávacími stupni s ohledem na celostní rozvoj každého žáka?

Celostní rozvoj žáků lze zajistit prostřednictvím funkčnější provázanosti vzdělávacích oborů, oblastí u 1. a 2. stupně ZŠ. Tu doporučujeme realizovat na úrovni všech klíčových kompetencí a oblastních/oborových gramotností. VO Člověk a jeho svět obsahuje pohled do minulosti i současnosti, tento komplexnější přístup by bylo vhodné aplikovat také pro 2. stupeň ZŠ. V souladu se Zadáním budou odstraněny případné duplicity výstupů pro 1. a 2. stupeň a bude kladen důraz na kontinuální rozvoj žáků.

Ve VO Člověk a společnost je možné vymezit společné prvky pro Dějepis a Výchovu k občanství, které lze využít pro propojení oborů v integrované výuce:

- a) v rovině myšlení a principů (např. příčiny a důsledky, nahlížení z různých perspektiv, trvání a změna, vztah k minulosti a současnosti, etická dimenze)
- b) v rovině vzdělávacího obsahu (např. náboženství, migrace a kolonizace, občanská, sociální a lidská práva, typy a formy států a vládnutí, mezinárodní organizace a spolupráce, klimatická změna, lokální a globální).

VO rozvíjí všechny klíčové kompetence a také díky tomu je provázána s ostatními VO.

- a) Ve VO Člověk a příroda lze v rovině myšlení, principů i vzdělávacích obsahů identifikovat výraznou možnost funkčnějšího propojení s oborem Zeměpis.¹⁶
- b) Vzhledem ke vzájemné provázanosti je nutné také zvážit a diskutovat napříč pracovními skupinami funkční propojení vybraných témat Výchovy k občanství, která mají blízko ke VO Člověk a zdraví a/nebo VO Člověk a svět práce.

8. Jak navrhujete do vzdělávací oblasti zpracovat stěžejní témata HS RZV – digitalizace, wellbeing (všestranná pohoda a odolnost fyzická, psychická, sociální, duchovní), individualizace výuky, propojování formálního a neformálního vzdělávání, klimatická změna, společenské změny apod.?

Revidované RVP ZV musí v celé VO na 1. i 2. stupni pracovat s tématem klimatické změny, udržitelnosti, ekologie a s tím souvisejícími odpovědnými postoji a jednáním a občanskou angažovaností. Je potřeba se více zaměřit na kritické a racionální zacházení s nejnovějšími vědeckými poznatky, což umožní zvědomění vlivu klimatických změn na planetu Zemi, přírodu i lidský život a jeho kvalitu v minulosti, současnosti a budoucnosti. Téma společenské změny je ze své povahy nedílnou součástí VO zaměřené na společnost. Různorodá dílčí témata je potřeba vztahovat k současnému světu (například i ve spolupráci s programy neformálního vzdělávání) a vést k zamýšlení nad alternativami dalšího vývoje společnosti a života na Zemi v globálním kontextu. Digitální kompetence by měly být stejně jako ostatní kompetence zpracovány do VO na 1. i 2. stupni mnohem konkrétněji,¹⁷ a to na úrovni popisu aktivizujících činností.¹⁸ Otázky wellbeingu by měly být řešeny v rámci celého RVP ZV, neměly by být záležitostí jen jedné nebo více VO. Wellbeing má být

¹⁶ Pozice a začlenění Zeměpisu do vzdělávacích oblastí bylo diskutováno s tvůrci pracovní skupiny pro zeměpis, shodli jsme se na tom, že návrhy řešení je potřeba diskutovat primárně s koncepční skupinou. Zásadní otázkou zůstává, k čemu mají sloužit vzdělávací oblasti, jaká je jejich funkce, jak bude z hlediska koncepce nastaven systém vzdělávacích oblastí a oborů.

¹⁷ Viz Memorandum digitální kompetence (Jednota školských informatiků, 2022) <http://www.pedagogicke.info/2022/06/jednota-skolskych-informatiku.html>

¹⁸ Takové aktivizující činnosti lze pro digitální kompetenci nalézt např. ve výstupech projektu [Digigram](#) (vybrané aspekty digitální kompetence pro 1. stupeň ZŠ, [Dějepis](#), [Výchovu k občanství](#)) nebo na tzv. oborových stránkách [revize RVP ZV v digitální oblasti](#) ([Člověk a jeho svět](#), [Výchova k občanství](#), [Dějepis](#)).

nadoborovou celoškolsní záležitostí nejen na úrovni vyučovací hodiny, ale na úrovni celoškolských procesů. Wellbeing by neměl být vztahován jen k žákům, ale také k učitelům, je třeba se zaměřit i na jeho digitální rozměr.

9. Jaký očekáváte vliv navrhovaných změn na všeobecný rozvoj každého žáka (například motivaci, sebepojetí, volbu vzdělávací cesty a přijetí odpovědnosti žáka za vlastní učení a celoživotní vzdělávání, rozvoj sociálně-emocionálních dovedností a další)?

VO na 1. i 2. stupni pomáhá žákům orientovat se v současném různorodém a globalizovaném světě a ukotvit se v něm. Navrhované změny by měly přispět k pozitivnějšímu přístupu k učení a zlepšení vlastního rozvoje nejen v rámci školní výuky, ale i v mimoškolním prostředí a v budoucnosti. Tyto změny by měly vést k prohloubení motivace žáků k odpovědnému občanství (včetně občanské angažovanosti) a účasti na životě v komunitě. Předpokládáme, že žáci budou mít zároveň větší zájem o rozvoj svých kompetencí, hodnotových orientací a motivaci k celoživotnímu učení.

Díky změně koncepce od naukových cílů směrem ke kompetenčnímu pojetí a badatelské výuce by měli žáci nacházet cestu k radosti z objevování, čímž je podpořena chuť k celoživotnímu vzdělávání. Výuka by měla také probíhat v běžném životě a v mimoškolním prostředí (např. exkurze, komunitní akce, terénní výuka, programy neformálního vzdělávání). Orientace na budoucnost a na opakované reflektování prožitků ve výuce by měla umožnit hlubší emocionální zapojení žáků, což pomůže k prohloubení zodpovědnosti žáků za sebe, svůj budoucí život, za své vztahy, rodinu, komunitu, obec, stát, Evropu i planetu Zemi.

Individualizace výuky je příležitostí pro volbu žákovy vzdělávací cesty a pro přijetí odpovědnosti žáka za vlastní učení. Na základě navrhovaných změn ve VO žák lépe chápe své postavení a postavení člověka v současném světě, svou kulturní identitu, dokáže kriticky posuzovat minulost i současnost a v souvislostech přemýšlet o budoucím vývoji i svém osobním směřování.

10. Zadání pro NPI ČR a koncepce revize této vzdělávací oblasti

Zadání pro NPI ČR¹⁹ v žádném ze svých bodů nezmiňuje konkrétně VO Člověk a společnost nebo dotčené vzdělávací obory. Avšak některé body Zadání mohou být pro zpracování VO Člověk a společnost v RVP ZV významnější než pro jiné VO. Konkrétně se jedná o tyto pasáže:

- 2. 1. B Vzdělávací obsah bude aktualizován. A to tak, aby odpovídal soudobému stavu poznání a trendům vývoje světa a společnosti a přitom přiměřeně zohlednil základní kontinuitu se vzdělávacím obsahem v současném kurikulu. Při výběru vzdělávacího obsahu je akcentován pohled na potřeby budoucnosti.
- 2. 1. C Vybraný vzdělávací obsah by měl co nejvíce vycházet z potřeb žáků a jejich reálných zkušeností, rozvíjet a obohacovat je, vést ke kladení otázek a hledání odpovědí, přispívat k jejich motivaci k učení.
- 2. 1. G Vzdělávací obsah bude nahlížen směrem od oblastí k oborům, s cílem napomáhat mezioborové integraci.
- 2. 2. C Očekávané výstupy mohou mít různou typologii. Lze např. formulovat i „zkušenostní“ OV, které pouze stanoví, že žák prošel nějakou zkušeností, zážitkem, ale nelze u nich mluvit o úrovni jejich zvládnutí (např. strávil nejméně 5 hodin dobrovolnickou prací v sociální oblasti apod.).
- 2. 3. a Klíčové kompetence jsou v RVP popsány pomocí očekávaných výstupů na konci 5. a 9. ročníku.
- 2. 3. D Při zpracování KK však může dojít ke změnám. Samotné klíčové kompetence v revidovaném RVP ZV mohou být v odůvodněném případě seskupeny a vymezeny v odlišné struktuře, než je v současném RVP ZV.
- 2. 3. E Průřezová témata jsou definována pomocí očekávaných výstupů a strategií na základě současných průřezových témat a HSR RVP ZV. Následně jsou vhodné OV průřezových témat distribuovány mezi klíčové kompetence a vzdělávací oblasti, resp. obory.

Naprostě zásadní pro probíhající revizi RVP ZV a pro tvorbu očekávaných výstupů je:

- a) nastavení systému vzdělávacích oblastí a oborů v RVP ZV jako základní podmínky pro stanovení oblastního/oborového společného obsahového základu a pro nahlížení směrem od oblastí k oborům, s cílem napomáhat mezioborové integraci;
- b) konkretizace popisu klíčových kompetencí na úrovni očekávaných výstupů pro 5. a 9. ročník a popis očekávaných výstupů průřezových témat a jejich distribuce mezi klíčové kompetence a vzdělávací oblasti, resp. obory.

Řešení bodu a) ani bodu b) není v kompetenci Pracovní skupiny pro VO Člověk a společnost. Teprve v návaznosti na tyto kroky je možné usadit tzv. společný obsahový základ VO, resp. oborů.

¹⁹ Viz <https://velke-revize-zv.rvp.cz/files/iii-zadani-pro-npi-230131-final.pdf>

11. Seznam použitých zkratk

ČaS	Člověk a společnost
HSR	Hlavní směry revize Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání
OV	očekávané výstupy
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
VO	vzdělávací oblast
ZŠ	základní škola

12. Seznam informačních zdrojů

- Analýza zahraničních systémů hodnocení klíčových kompetencí a systémů hodnocení netestovatelných dovedností se souborem doporučení pro školní hodnocení klíčových kompetencí RVP ZV a externí hodnocení školní podpory rozvíjení klíčových kompetencí RVP ZV* [online]. Praha: ČŠI, 2018 [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2018_p%c5%99%c3%adlohy/Dokumenty/Analyza_kompetence.pdf
- Doporučení v oblasti občanského vzdělávání Expertnímu panelu pro revize RVP ZV* [online]. Centrum občanského vzdělávání a Centrum pro demokratické učení, verze z 20. dubna 2022 [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://bit.ly/doporučeníOV>
- HAVLŮJOVÁ, Hana a Jaroslav NAJBERT. Proměna cílů historického vzdělávání v časech nových médií. In: NAJBERT, Jaroslav, ed. *Promýšlet dějepis v 21. století.: Digitální aplikace pro práci s prameny HistoryLab.cz* [online]. Praha: ÚSTR, 2017 [cit. 2022-11-28]. ISBN 978-80-87912-85-0. Dostupné z: <https://metodika.historylab.cz/kapitola/ucebnice-a-historicke-vzdelavani-pro-21-stoleti/promena-cilu-historickeho-vzdelavani-v-case-novych-medii/>
- HERINK, Josef. *Podkladová studie. Dějepis* [online]. Praha: NÚV, 2018 [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: https://www.npi.cz/images/podkladov%C3%A1_studie/dejepis.pdf
- HESOVÁ, Alena. *Podkladová studie. Společenskovední vzdělávání* [online]. Praha: NÚV, 2019 [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: https://www.npi.cz/images/podkladov%C3%A1_studie/spolecenskovedni_vzdelavani.pdf
- Hlavní směry revize Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání: Verze předkládaná Expertním panelem Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy ke schválení* [online]. Praha: MŠMT, 2022 [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://velke-revize-zv.rvp.cz/files/hlavni-smery-rvp-zv-pro-msmt.pdf>
- Hlavní směry revize Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání: Stručný výťah* [online]. Praha: MŠMT, 2022 [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://velke-revize-zv.rvp.cz/files/549-hlavni-smery-revize-rvp-zv.pdf>
- CHAPMAN, Arthur a kol. *Knowing History in Schools. Powerful knowledge and the powers of knowledge* [online]. University College of London, 2021 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10118305/1/Knowing-History-in-Schools.pdf>
- MULLER, Johan a YOUNG, Michael. *Knowledge, power and powerful knowledge revisited. The Curriculum Journal* [online]. 2019 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/330769822_Knowledge_power_and_powerful_knowledge_revisited
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: s vyznačenými změnami* [online]. Praha: NPI ČR, 2021 [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznacenyimi-zmenami.pdf>
- ŠTĚRBA, Radim a kol. *Kompetence pro odpovědné občanství: Příspěvek do diskuze o revizi rámcových vzdělávacích programů* [online]. Brno: Katedra občanské výchovy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a Konrad-Adenauer-Stiftung [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <http://odpovedneobcanstvi.cz/wp-content/uploads/2019/01/Kompetence-pro-odpov%C4%9Bdn%C3%A9-ob%C4%8Danstv%C3%AD.pdf>
- Zadání pro NPI ČR. Revize Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání* [online]. Praha: NPI ČR, 2023 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://velke-revize-zv.rvp.cz/files/iii-zadani-pro-npi-230131-final.pdf>
- Zákon č. 561/2004 Sb.: Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů*. Praha, 2004, ročník 2004, částka 190, číslo 561. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Verzi 3 zpracovali [členové](#), [členky](#) a [garantky](#) pracovních skupin *Výchova k občanství a Dějepis* 14. 2. 2023

Národní pedagogický institut
České republiky

Senovážné nám. 872/25, 110 00 Praha 1

Tel.: +420 222 122 112

e-mail: sekretariat@npi.cz

IČ: 45768455

DIČ: CZ45768455

Bankovní spojení: KB 79530011/0100